

UPV/EHU-KO IKASLEEN V. BILTZARRA

NIRE GRADU AMAIERAKO LANAK (GrAL) MUNDUA ALDATZEKO BALIO DU 2022

Gradu Amaierako Lanaren Izenburua (GrAL)

Begirada bat ikastetxeek agintzen edo gomendatzen dituzten liburuei: balioak eta kontrabalioak

Egilea

Leire Loroño Martínez

Gradua

Lehen Hezkuntza

Zein Ekarpen egiten die GIHei (Garapen Iraunkorreko Helburuei)

- 4. Kalitatezko hezkuntza,
- 5. Genero berdintasuna,
- 10. Desberdintasunak murriztea
- 16. Bakea; justizia eta instituzio sendoak

Laburpena

Eskolako jardueren barruan, literaturak ikasleen prestakuntza osorako tresna gisa duen irismena nabarmendu daiteke, balioetan oinarritutako hezkuntza barne. Gradu Amaierako Lan honen helburu nagusia haurrek ikasturtean zehar nahitaez edo borondatez irakurri behar dituzten liburuek transmititzen dituzten balioak eta kontrabalioak behatzea izan da. Berrikuspen bibliografiko honen bidez, haurrek irakurtzen dutenaren garrantziaz ohartarazteaz gain, esparru horretan hezkuntza-hobekuntza bat lortu nahi da. Balioen hezkuntzan irakurketa garrantzi handiko tresna da; beraz, ikastetxeen irakurketa-planak ezinbestekoak dira. Ikastetxeek, beren irakurketa-planetan, ikasturtean zehar haurrek ikastetxeko irakasleek proposatutako liburu batzuk irakurri behar dituztela programatuta dute. Irakurketa hori nahitaezkoa da ikastetxe batzuetan; izan ere, irakurri ondoren, ikasleei kontrol bat egiten zaie, irakurmena ebaluatzeko xedearekin. Beste ikastetxe batzuetan, berriz, liburuen zerrenda hori bakarrik gomendatzen da. Beraz, Portugaleteko 4 ikastetxeetan (2 publiko eta 2 itunpeko) oinarrituta, lan honetan ikastetxe horietako Lehen Hezkuntzako hirugarren eta laugarren mailetako liburu-zerrendak osatzen dituzten 74 liburuetan aurkitutako balioak eta kontrabalioak aztertzen dira. Horretarako, lehenik eta behin marko teoriko bat gauzatu da. Jarraian, metodologia kualitatiboa bibliografikoa erabiliz, hautatutako

ikastetxeek emandako lau liburu-zerrendetan aurkitutako balioak (hainbat balioetaz osatutako zortzi talde desberdinetan sailkatu dira: balio ekologikoak, gizarte balioak, balio intelektualak, balio erlijiosoak, balio moralak, gorputz balioak, balio indibidualak eta balio afektiboak) zein kontrabalioak eta, bestalde, zerrendak bidali zituzten irakasleei egindako elkarrizketak behatzen dira. Azkenik, lortutako emaitzak eta hezkuntza-hobekuntzaren bilaketan oinarrituta egindako ondorioak aurkezten dira. Lan hau hasi aurretik haurrek derrigorrez edo gomendatuta irakurtzen dituzten liburuen berrikuspen bibliografikoa egiteko beharra ikusi zela esan daiteke, baita liburu horien zerrenda egiterakoan irakasleek zertan oinarritzen diren ikusteko beharra ere. Ondorioz, ezinbestekoa da ikerketa honen helburuen alderdi desberdinak zehaztea: -Liburuen balio positiboak identifikatu -Balioen aniztasuna ikertu -Arazo sozialak desagerrarazteko balioen presentzia -Liburuen kontrabalioak aztertu -Ikastetxeek liburuei ematen dieten garrantzia behatu Ikertu diren liburu guztiek askotariko balio positiboak transmititzen dituzte. Adibide bat jartzearren, gehien erabiltzen diren hiru balioen artean, balio afektiboak nabarmentzen dira, eta, ondoren, balio sozialak eta indibidualak. Gainera, afektiboen artean, balio nagusia adiskidetasunarena izan da, eta, ondoren, familiarena. Halaber, gizarte-balioen artean gehien transmititu den balioa berdintasuna izan da, eta indibidualen artean, gaintzea. Berriz, ikerketa honen emaitzak kontuan hartuta, arazo goriak desagerrarazteko oinarriak ezartzen laguntzen duten balioen tratamenduan gabezia bat dagoela ondoriozta daiteke. Hau da, ia liburu bakar batean ere ez da jorratzen etorkinen integrazioaren balioa, guraso bakarreko edo guraso bereko familiekiko errespetua... Bestalde, lortutako emaitzetatik aztertutako liburuetan kontrabalioak daudela agerian geratzen da, hala nola matxismoa, sexismoa, pertsona herren batenganako errespetu faltak eta irainak. Ondorio nagusi gisa ikastetxeek haurrei eskaintzen dizkieten liburuek ideia matxistak sustatzea onartezina dela aipatu daiteke, hala nola emakumea ahulagoa dela, gizon batek erreskatatu behar duela, objektu baten tratua jasotzea edo bere funtzio nagusia bikotekideari atsegin ematea dela irudikatzea. Era berean, ez da egokia liburu horiek "mariko" edo "nenaza" bezalako errespetu faltak izatea; izan ere, haurrentzako hiztegi egokia ez izateaz gain, gizartean sakonera handia duten irainak dira. Kontraesan handia da ikastetxeek egungo jendartea hobetzeko aldaketa sustatzen dutela mantentzea eta horrekin bat ez datozen portaerak, estereotipoak eta ideiak erreproduzitzen dituzten liburuak gelan lantzea. Ikastetxe batzuek haien zerrendetan nahiko zaharrak diren liburuak dituzte, eta hauek ikasgelan lantzeko erabiltzen jarraitzen dute, adibidez, Super-azeri. Zerrendetan izenburu horiekin jarraitu nahi bada ere, liburu horietan dagoen kontrabalioa gelan lantzeko aukera ez litzateke galdu behar. Era berean, gaur egungo gizartearen arazoak ikasgelan lantzeko hezkuntza-tresna gisa erabili daitezke, bertan ageri diren kontrabalio horiek ikasgelan aztertuz eta haiei buruz hausnartuz. Beraz, haurrentzako liburuen berrikuspenaren garrantzia aipatzeaz gain, egokiak ez diren liburuak gizartean aldatu behar diren eta liburu horien narratiban agertzen diren gai goriak lantzeko tresna gisa erabiltzeko aukera planteatu daiteke. Batzuetan, agertzen den kontrabalioari eskarmenturen bat ematen saiatzen dira, hau da, liburuak berak hori gaizki dagoela adierazten du. Baina hori ez da nahikoa, ez behintzat aztertutako liburuetan landu den moduan. ¡No podéis hacer esto conmigo! liburuan gertatzen den bezala, non bigarren mailan mutiko batek neskatoak menderatzen dituela eta nesketako baten amak, jakiten duenean, mutila bilatzera doala azaltzen den. Hala ere, arazo hori modu irmoagoan konpondu beharko

zen, gai hori sakonago tratatzeko bezain larria baita, eta ez hain modu hutsalean, non, azkenean, jarrera horien normalizazioan baino ez baitu laguntzen. Horren beste adibide argi bat El diario de Arturo liburuan aurki dezakegu, non aitona pertsona matxista eta arrazista den, baina liburuak pertsona negatiboa dela erakusten duen arren, haren iruzkin erabat diskriminatzaileak ez dira egokiak Lehen Hezkuntzako hirugarren edo laugarren mailako haur batzuentzat; izan ere, liburuan horrelako pentsamenduak baztertu beharrekoak direla ulertarazten duen zigor argirik jasotzen ez denez, ikasleek normalizatu egin ditzakete. Azkenik, ikastetxe guztiek irakurketari ematen dioten garrantziari eusten diote, baina, hala ere, ikasgelan irakurketa-jarduerak lantzeko denborarik ez dagoela nabarmentzen dute. Beraz, beharrezkoa da ikasleek irakurtzen dituzten liburuak lantzeko eskola-jardunaldiaren denboraren zati bat hartzea, eta, aldi berean, liburu horien izenburuak eta liburu horiek aukeratzeko orduan kontuan hartzen diren alderdiak berrikustea premiazkoa da. Ikastetxe gehienek faktore ekonomikoa lehenesten badute ere, gaur egun hainbat aukera daude, hala nola, ikasleen artean liburuak trukitzea edo ikasgelan bertan liburutegi bat sortzea. Beraz, ikastetxeek osatzen dituzten liburuen zerrendak hurrekin landu nahi diren balioekin bat etorri behar dira, gaur egun aurre egiten ari garen arazoak desagertaraziko dituen etorkizuneko jendartearen sustraiak sortuko dituzten pertsona independenteetan bihurtu daitezten.

2030 Agendaren GIH Ekarpenak

Gaur egun, ikastetxeek, ikasleak ikasgai desberdinetan irakasteaz gain, gizaki gisa dituzten gaitasunak dimentsio guztietan garatu behar dituzte, parte diren gizartean parte hartzeko gaitasuna duten heldu independenteetan bihurtu daitezten. Horretarako, funtsezkoa da balioetan hezteak. Lehen Hezkuntzaren helburua haurren oinarriak finkatzea da, prestakuntza jaso dezaten eta hezkuntza-arlo desberdinak ikasteko beharrezko tresnak izan ditzaten, baina baita jendartearen barneratzea ere, pertsona objektibo eta independenteetan bihurtzeko. Horretarako, irakurtzen eta irakurtzen dutena ulertzen (irakurmena) jakin behar dute; izan ere, irakurtzea ez da irakurketaren mekanika barneratuta edukitzea, baizik eta irakurtzen ari dena zer den ulertzea. Ondorioz, liburuak ikasleekin balio desberdinak lantzeko metodologia gisa erabili daitezke, izan ere, ikasleek bertan agertzen diren mezuetakoa informazioa ulertzen eta bereganatzen dute. Horregatik, oso garrantzitsua da ikasgelan landuko ditugun liburuak aukeratzeko horiek hurrekin ikasi behar dituzten balioekin bat datozen behatzea. Irakaskuntza-jarduerak erronka handia du, ikaskuntza, balioak eta irakurketa uztartzen baititu. Lan honetan ikastetxeetako liburu-zerrenden berrikuspen bibliografiko bat egitearen beharra aldarrikatzen da, izan ere, gure ikasleek irakurtzen dituzten liburuak kontrabaliok beteta daude eta sortu nahi dugun jendartearen sustraiak osatzen dituzten balioen gabezia dago. Ondorioz, lan honen helburuak, garapena zein lortutako ondorioak Nazio Batuen Erakundeak onartutako 2030 Agendaren Garapen Jasangarrirako Helburuekin lotura zuzena dute. Hasteko, gure ikasleek irakurtzen dituzten liburuetako edukiak berrikustearen garrantzia azpimarratzea, hezkuntzaren kalitatea argi eta garbi hobetzera garamatza, une oro horren beharra aldarrikatzen baita lan osoan zehar. Lan honetan aztertutako balioak 8 taldetan banatzen dira, eta osasunaren garrantzia (higienea, elikadura...) edo naturaren zaintza (klima

aldaketa, animaliekiko errespetua, birziklatzea, ingurumena zaintzea...) bezalako gaiak jorratzen dira. Gainera, kontsumo arduratsuaren, laguntasunaren, justiziaren edo laguntzaren garrantziaz hitz egiten da. Bestalde, eta bereziki aurkituriko kontrabaliotan, liburuetan aurkitutako adibide sexista ugari identifikatzen dira, eta haien edukiei ikuspegi feminista bat aplikatzeko beharra aldarrikatzen da, ez bakarrik aurkitutako matxismo-adibideetan, baita pertsonaien roletan (emakume pasiboak eta gizon aktiboak) edo liburu guztietan dauden estereotipoetan ere. Horrekin, liburuetan aurkitutako arrazakeria, kapazitismoa eta klasismoa ere salatzen dira, eta kontraesan handi bat planteatzen da: hezkuntzak mantentzen du eskoletan jendartearen dauden desberdintasunak murriztea duela helburu, baina aldi berean, desberdintasun horiek mantentzen eta handiagotzen dituzten edukiak eskaintzen dizkiete ikasleei. Beraz, ikastetxeetan desberdintasunak gutxitzeko, beharrezkoa da haurrak heztea sisteman eraldaketa bat izateko eta, horrela, gaur egun presente dauden arazoak errotik desagerrarazteko. Honekin, umeei irakurtzen dituzten liburuetan gaur egun gori-gorian dauden gaiak lantzearen garrantzia azpimarratu nahi da, izan ere, haien egunerokotasunaren parte izateaz gain, haiek ere badira gure jendartearen parte eta etorkizunean izango dugun munduaren sortzaileak izango dira, beraz, ezinbestekoa da irakasleok gai hauek gelara gerturatzea eta ikasleekin lantzea, ezin baita arazo bati konponbidea bilatu honi buruz hitz egiten ez bada. Laburbilduz, 2030 Agendaren Helburuak identifikatutako balioetan presente egon dira eta aurkitutako zein salatutako kontrabaliotei aurre egitearen garrantzian xede hauek sustatzea ezinbestekoa dela ikus daiteke. Lehen Hezkuntzako liburuen berriskupena egitearen beharrean hezkuntza hobekuntza bilatu egiten da eta, honekin, gaur egun ezagutzen dugun munduaren eraldaketa lortu nahi da.